SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Annika Parsons

Asia: HE 79/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 27 ja 49 §:n muuttamisesta

TAUSTAA

Kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (*kotoutumislaki*) ehdotetaan muutettavaksi siten, että ilman huoltajaa oleva lapsi tai nuori, jolle on myönnetty oleskelulupa hänen haettuaan Suomessa alaikäisenä kansainvälistä suojelua tai joka on otettu Suomeen ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitetussa pakolaiskiintiössä, voi olla tukitoimenpiteiden piirissä nykyisen 21 vuoden yläikärajan sijaan siihen asti, kunnes hän täyttää 25 vuotta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia kotoutumisen edistämisestä siten, että kunnalle korvataan ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja muista lastensuojelun palveluihin rinnastettavista toimenpiteistä kunnalle aiheutuneet kustannukset siihen saakka kunnes nuori täyttää 25 vuotta aiemman 21 vuoden sijaan.

LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa kotoutumislain nojalla annettavien tukitoimenpiteiden yläikärajan korottamista nykyisestä 21 vuodesta 25 ikävuoteen ja vastaavasti korvausten maksamisesta kunnille aiheutuneista kustannuksista.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää kuitenkin ongelmallisena kotoutumislain 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa olevaa viittausta vain lastensuojelun palveluihin ja epäselvänä viittausta lastensuojelun palveluihin rinnastettavista palveluista:

Kunnalle korvataan 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja ***muista lastensuojelun palveluihin rinnastettavista toimenpiteistä*** *kunnalle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta….*

Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että kotoutumislain 49 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin esimerkiksi seuraavasti:

Kunnalle korvataan 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta:

1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja muista ***sosiaalihuollon palveluista*** *kunnalle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta….*

Esitetty 49 §:n 1 momentin 1 kohdan muotoilu on ristiriidassa lastensuojelulain tarkoituksen kanssa ja sekoittaa käytännön toimenpanoa. Lastensuojelun toimenpiteitä ei toteuteta kotoutumisen edistämisen perusteella. Lastensuojelun palvelut toteutetaan lapsen ja perheen tarpeiden mukaisina sosiaalityöntekijän harkinnan ja arvioinnin perusteella ensisijaisesti avohuollon palveluina ja viimesijaisesti lapsen huostaanottona ja kodin ulkopuolelle sijoituksena sekä jälkihuoltona. Viittaus aiheuttaa myös epäselvyyttä lastensuojelulain ja kotoutumislain toimeenpanossa.

Lastensuojelulain tarkoituksena on lapsen ja perheen tukeminen. Lastensuojelu turvaa lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Kotoutumisen edistäminen ei synnytä perustetta tai tarvetta lastensuojelupalveluille.

Lastensuojelun jälkihuoltoon on subjektiivinen oikeus alaikäisten lisäksi myös 18-25 -vuotiailla, lastensuojelulain edellytysten täyttyessä. Jälkihuollon tarkoitus on tukea lapsen tai nuoren kotiutumista lastensuojelun sijaishuollosta tai tukea nuoren itsenäistymistä. Myös jälkihuollon palvelut toteutetaan lapsen ja nuoren tarpeiden mukaisina. Lastensuojelun jälkihuolto ei ole yksin sosiaalihuollon tehtävä, vaan nuoret tarvitsevat tavoitteellisen ja kokonaisvaltaisen tuen arjessa selviytymiseen elämän eri alueilla. Tämä edellyttää eri hallinnonalojen tuen ja avun yhdistämistä.

Kotoutumislain muutoksissa on kyse vain **täysi-ikäisistä 21-25 vuotiaista**. Täysi-ikäiset kuntalaiset voivat saada kunnan yleisiä sosiaalipalveluja. Myös lastensuojelun jälkihuolto voidaan sijoittaa kunnissa harkinnan varaisesti joko lastensuojeluun tai aikuissosiaalityöhön. Usein se onkin sijoitettu aikuissosiaalityöhön, koska nuorilla aikuisilla tuen tarve kohdistuu enneminkin koulutukseen, työelämään pääsyyn ja elämänhallinnan tukemiseen. Myös kotoutumislain muutoksen kohdalla vastaavat palvelut korostuvat nuoren aikuisen palveluissa entisestään eikä kotoutumisen edistäminen synnytä oikeutta lastensuojelun jälkihuollon palveluihin. Siitä syystä viittaus esitetään muutettavaksi viittaukseksi muihin sosiaalipalveluihin.

Hallituksen esityksen arvio siitä, että kotoutumislain muutoksen myötä kuntien resursseja voi vapautua muissa toiminnoissa, ei välttämättä pidä paikkaansa eikä työntekijäresursseja välttämättä säästy kunnan muista palveluista. Vaikutuksena voi olla jälkihuollon tai aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden tai sosiaaliohjaajien työmäärän ja sitä myöten resurssitarpeen lisääntyminen. Esite-

tyn uudistuksen myötä työmäärä saattaa lisääntyä myös siitä syystä, että sosiaalityöntekijä tai – ohjaaja koordinoi enenevässä määrin aikuistuvan nuoren palveluja kokoamalla ei hallinnonalojen tukitoimia yhdeksi nuoren tarpeita vastaavaksi kokonaisuudeksi. Yhteen koottava tukikokonaisuus voi sisältää esimerkiksi seuraavia palveluja: asunnon hankkiminen ja asumisen tuki, tukea arjessa toimimiseen, talous- ja velkaneuvonta, tukihenkilö, toimeentulon turvaaminen, vapaa-ajan ja harrastusten tukeminen, psykososiaalinen tuki, kuntoutus ja päihdekuntoutus sekä opiskelujen ja työllistymisen tuki ja valmennus. Samoin kunnan muiden palvelujen, kuten asumiseen liittyvien palvelujen, tarpeen voidaan arvioida lisääntyvän.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että voimassa olevan kotoutumislain 26 §:n 1 momentin 2 kohta kumottaisiin. Kyseisen lainkohdan mukaan:

*Sen lisäksi mitä edellä säädetään, kotoutumista edistävinä ja tukevina toimenpiteinä ja palveluina **voidaan järjestää** esimerkiksi:…*

*2) alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneen ja oleskeluluvan saaneen **lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluja;…***

Lastensuojelun sisällöstä ja toimenpiteistä säädetään lastensuojelulaissa, josta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön lainsäädännössä säädetään nyt mahdollisuudesta järjestää lastensuojelun jälkihuoltoa asiakasryhmälle, jolle ei lastensuojelulain nojalla synny jälkihuolto-oikeutta. Lastensuojelulain mukaisten tukitoimien tarve arvioidaan aina yksilökohtaisesti lastensuojelulain nojalla. Myös jälkihuollon palvelut ovat yksilöllisesti arvioituja ja ne toteutetaan lapsen tai nuoren tarpeiden mukaisesti. Jos lapsella tai nuorella on oikeus jälkihuoltoon lastensuojelulain nojalla, siitä vastaa lastensuojelulain 75 §:n mukaan sosiaalihuollosta vastaava toimielin, eikä järjestämisestä voida harkinnanvaraisesti poiketa kotoutumislain nojalla. Lastensuojelun jälkihuoltoa voidaan järjestää myös harkinnanvaraisesti, jolloin palvelun kustannuksista vastaa se kunta joka tekee päätöksen jälkihuoltopalveluista. Sosiaalihuollon palvelujen lisäksi jälkihuollon palvelut sisältävät erityisesti täysi-ikäisten kohdalla muun muassa koulutukseen ja työelämään pääsyn sekä asumiseen liittyviä palveluja, jotka ovat eivät ole itsessään lastensuojelun järjestämiä palveluja.